

15. HRVATSKA KNJIŽEVNA NAGRADA
"ANTO GARDAŠ"
ZA NAJBOLJU KNJIGU PRIPOVIJEDA
ILI ROMAN ZA DJECU I MLADEŽ

ORGANIZATORI
DHK ZAGREB
DHK OGRANAK OSIJEK

Pokrovitelji

OBRAZLOŽENJE O DODJELI NAGRADE ANTO GARDAŠ ZA 2020. GODINU

Na natječaj za ovogodišnju Nagradu Anto Gardaš pristiglo je trideset knjiga romana, oduljih priča i zbirki priča, a od toga broja autorstvo potpisuju čak dvadeset i četiri spisateljice, i šest pisaca. Ovi su izdavači poslali knjige: Kreativna kuća (Krapina), Alfa, Panda Manda, Ibis grafika, Ljevak, Profil, HDKDM (Hrvatsko društvo književnika za djecu i mlade), Semafora, OPUS GRADNA, Kugli&Kugli, Igubuka (svi iz Zagreba), Čar-knjiga (Matulji), Ogranak MH u Vinkovcima (Vinkovci), Naklada Bošković (Split) i Art-Rabic (Sarajevo). Produkcija je zanimljiva i tematski raznovrsna, što je za svaku pohvalu - od zamišljanja budućnosti, oživljavanja davne i bliže prošlosti, suvremenih zbivanja, filozofskih i alegorijskih svjetova, obiteljskih tajni, želje za učenjem čitanja kad to nije bilo moguće svima, preko tema kao što su trgovina bijelim robljem, život djece s emocionalnim poteškoćama, pomoć dresiranog psa kod autizma, tonuće u ovisnosti. U natječajnoj produkciji pristojan je broj knjiga kultiviranoga pisma, živih dijaloga i žanrovske raznovrsnosti. Nedostaje više autorskih poetika protkanih humorom, a u nekim izdanjima osjeća se nedostatak uredničkih savjeta.

Abecednim redom, u uži izbor za petnaestu po redu Nagradu Anto Gardaš, koju organiziraju Društvo hrvatskih književnika u Zagrebu i Društvo hrvatskih književnika Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski u Osijeku, a pokrovitelji su Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Županija osječko-baranjska i Grad Osijek, ušle su sljedeće knjige:

Elizabeta Končić Trlek: *Pošta za Li*, Hrvatsko društvo književnika za djecu i mladež;

Magdalena Mrčela: *Između*, Kugli&Kugli;

Vladimira Velički: *Mala, mala vila*, Alfa;

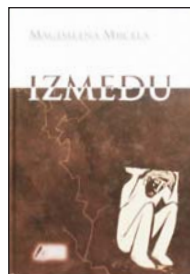
Tomislav Zagoda: *Škola na rubu pameti*, Opus Gradna.

Elizabeta Končić Trlek napisala je dojmljivo djelo POŠTA ZA LI o senzibilnoj dvanaestogodišnjoj djevojčici Li koja ima emocionalne poteškoće i koja raste u posve neobičnim prilikama. Ostavljenu kao bebu na pragu nekadašnjeg Doma za nezbrinutu djecu, posvojila ju je osoba koja i sama ima emocionalne poteškoće, a koja obitava u zgradi uprave napuštenog Doma (u kojemu je prije radila). Li osjeća brigu i čuje ohrabrujuće rečenice tete Nade, no ne dobiva ono što je djetetu također potrebno: otvoreno izražavanje bliskosti i

ljubavi. Nosi njenu prekrójenu odjeću, jer teta Nada zazire od kupovanja i odlazaka u dućane. Obje žive usamljeno, teta Nada ponajviše zbog mladenačke traume, a Li jer ne ide redovito u školu koja je previše udaljena od mjesta njihova stanovanja. Izgledom i introvertiranošću dodatno se udaljava od druge djece i postaje metom nasilja dječaka koji je također posvojen, dok teta ne odluči da konačno tome stane na kraj. U tome trenutku mijenja se život djevojčice, koja ima bogat unutrašnji svijet i veliku sposobnost trpljenja, ali i sposobnost prilagodbe prilikama, zbog čega ne osjećamo na kraju romana, kad teta umre, da je Li osuđena na propast. Njihov rastanak slika je privrženosti i nježnosti. Tijekom romana pokazuje se da je Li vrlo inteligentna, kreativna, topla i hrabra djevojčica, koja potiče mijenjanje ljudi u svojoj okolini i tako se i sama razvija. U tom razvoju sudjeluje i nekoliko odraslih ljudi koji je podupiru i žive u blizini. Suočava se sa strahovima, ne ispunjava se mržnjom i razumije motive ponašanja drugih. Osim zanimljivosti i neobičnosti fabule, specifičan je i jezik ovoga djela. Elizabeta Končić Trlek po struci je edukacijski rehabilitator i psihoterapeut, što je vjerojatno pomoglo da oblikuje rečenice koje neprestance govore u prilog otkrivanju unutrašnjeg svijeta Li. Te su rečenice ponekad njen unutrašnji monolog, da bi neprimjetno „isplivale“ na površinu svijeta koji Li okružuje, i postale opisima toga svijeta. Ovi prijelazi vrlo su meki i postupni, pomalo eterični, pa se autorski stil E. Končić Trlek može nazvati specifičnim ženskim autorskim pismom koje lako i iznenadno „zaranja“ u psihu djeteta.

Magdalena Mrčela napisala je fantastični roman za adolescente s naslovom IZMEĐU, čiji naslov i tematika imaju puno zajedničkog s romanom Vinkovčanke Ane Benačić *Negdje između* (2013.), premda je ono zajedničko u ova dva romana ograničeno samo na vrlo sličnu temu: „život“ koji se odvija nakon smrti. No, dok Benačić razvija svoju priču preko djevojčice koja je poginula u automobilskoj nesreći i treba postati anđelom - ako obavi neke zadatke na zemlji - priča Magdalene Mrčele ne bavi se anđelima, već se fokusira na mlade koji uspješno počinu samoubojstvo, i „tretman“ koji moraju proći kad se realizira smrt, i kad se „popnu“ liftom u, živima, nepoznate predjele. Mrčela izražava većim dijelom implicitnu, ali snažnu poruku da stvari nisu tako jednostavne kako se čine samoubojicama, i da posljedice njihovoga nesretnoga odabira oni sami moraju trpjeti i na drugome svijetu koji nije lišen osjećaja, boli, strašnih slutnji. Gradeći uvjerljivi svijet nakon života, istovremeno usmjerava pogled mrtvih likova, a time i čitatelja, na ljude koji su bili bliski samoubojicama i na patnje koje osjećaju nakon njihove smrti, kao i na posljedice koje te patnje ostavljaju u njihovim daljnjim životima. Ovim paralelizmom radnji nastaje dramatičan klimaks u fabuliranju, koji se razrješuje na vrlo neočekivan način. Roman je napisan u tečnim dijalozima i uvjerljivim unutrašnjim monolozima. Čita se u dahu, zbog čega će sigurno imati svoje čitatelje.

Vladimira Velički napisala je zbirku priča za predškolsku i djecu prvih razreda osnovne škole s naslovom MALA, MALA VILA. Čitatelj susreće likove neobičnih imena: Lug i Malo Gle prolaze svijetom upoznavši riječi koje „grizu, grebu, bole, udaraju i probadaju“ i stječu iskustva o tome koliko lijepe riječi mogu učiniti dobra i pomoći da se osjetimo ispunjenima, vrijednima i sretnima. Educirana u logoterapiji, autorica u uvodnoj priči posvećuje pažnju upravo riječima jer je svjesna velike moći jezika. Tu moć djeca osjećaju na vlastitoj koži, i prije negoli jezikom ovladaju i počnu ga koristiti. U pričama se potom pojavljuje lik dječaka koji ima puno sposobnosti, ali većina druge djece zamjećuje samo njegove nedostatke; izgubljena vila s drugoga svijeta koja ne može kući dok joj netko toplinom zagrljaja ne podari snagu za povratak; dijete koje sije dobrotu, pa kasnije kao odrastao čovjek žanje sigurnost i ljubav bližnjih; zvijezda i anđeo koji nisu imali štitićenika, ali su bili uporni u tome da ga pronađu; djevojčica Sretna koja ne podnosi buku i ljutnju, pa je otišla iz obitelji kad je izgubila svoje ime; Svjetlašće koje možemo posve slučajno naći, i ne smijemo ga izgubiti jer se u nama umnožava. Dvije priče govore o važnosti prirode i ljudskome nemaru prema činjenici da su djeca dio prirode i ne mogu bez nje. Kao posljedica takvoga odnosa, ljudima vlada nepoznata bolest koja ih fizički, a onda i duhovno udaljava jedne od drugih. Pri tome neprestano gledaju u zelene ekrane. Zamijetit ćete suvremenost ovih motiva. Šumsko Biće pomaže da se ljudima vrati zahvalnost prema prirodi. Priče potiču na razgovor s djecom kako zamišljaju likove kao što su Bлагost, Mir, Zora, Dobar Dan, Laka Noć, Dobro Jutro, Zdravlje, Strah, Tuga. U tekstu se djeca nazivaju Sunčevom djecom, a Sunce je lik koji nitko ne smije prisvojiti samo za sebe. Mala, mala vila je zapravo svako dijete koje dođe na ovaj svijet. Priče osvješćuju važnost nježnosti, pružaju podršku djeci koja imaju poteškoće. Odabranim vokabularom i tempom pripovijedanja umiruju i hrabre, u svijetu koji je uznemirujući i često izvan naše kontrole.

Povjerenstvo je, razmatrajući svih trideset pristiglih knjiga, donijelo jednoglasnu odluku da se Nagrada Anto Gardaš za godinu 2020. dodijeli **Tomislavu Zagodi** za djelo ŠKOLA NA RUBU PAMETI (ilustratora Daria Kukića), u izdanju Opus Gradne iz Zagreba.

Povjerenstvo je, razmatrajući svih trideset pristiglih knjiga, donijelo jednoglasnu odluku da se Nagrada Anto Gardaš za godinu 2020. dodijeli Tomislavu Zagodi za djelo ŠKOLA NA RUBU PAMETI (ilustratora Daria Kukića), u izdanju Opus Gradne iz Zagreba.

Tomislav Zagoda i Dario Kukić ostvarili su zajedno slojevit i zanimljivu knjigu. Ako počnemo od naslova, vidjet ćemo da je suvremen, a ponešto i alegoričan: Škola na rubu pameti. Malo tko od nas nema svoje iskustvo o temi škole na rubu pameti. Pri čitanju naslova jamačno će se pojaviti asocijacija vezana uz školstvo u posljednjih godinu i pol dana. Svako dijete imat će svoje iskustvo vezano za ovu temu, a odrasliji će u tom

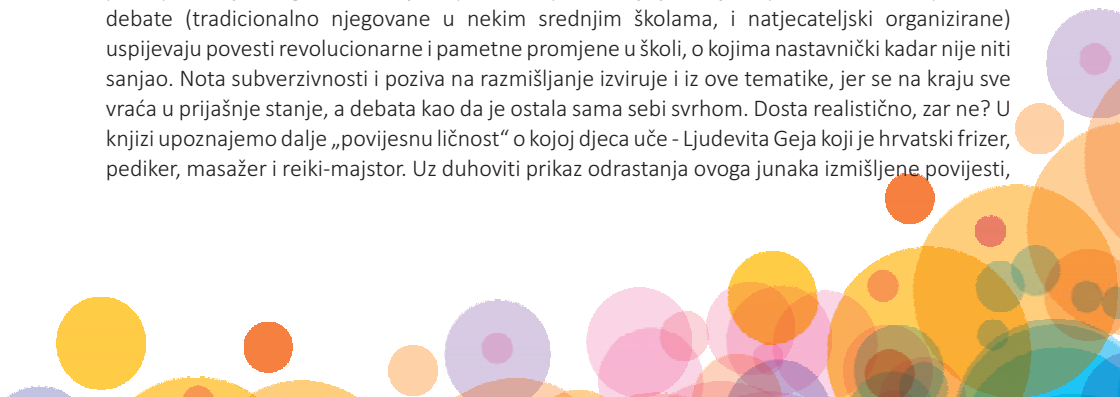

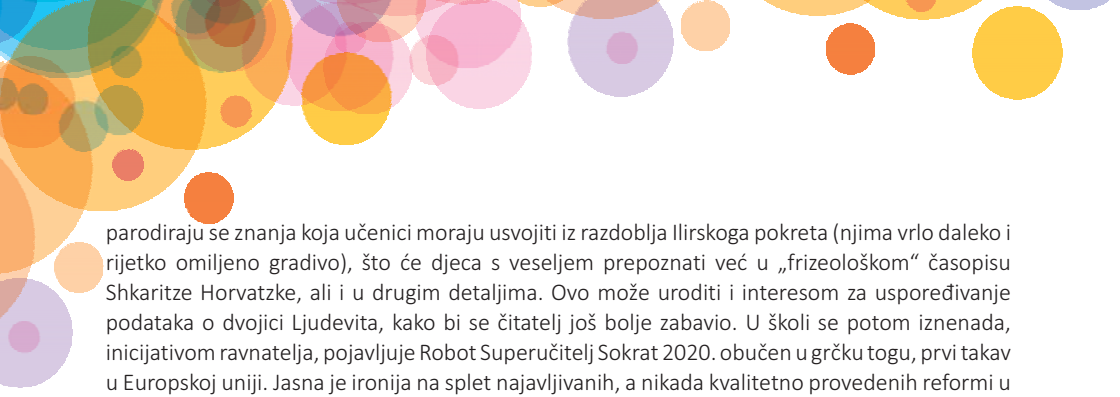

naslovu prepoznati i trunak subverzivnosti. Ovo posljednje i te kako je razvijeno u tekstu i ilustracijama. Subverzivan je prikaz škole u kojoj djeca istinski imaju pravo glasa, u kojoj se učenici tajno sastaju s nastavnicima da bi zajednički riješili problem. Subverzivna je ideja utrke Velika nagrada Vatikana koja se odvija u vatikanskim podrumima (naročito u odnosu na turističko ludilo koje tamo vlada onda kad nema pandemije). Subverzivan je lik školske spremačice Julke koja će pustiti nekoga u ravnateljjev ured ako dobije na poklon najveće hitove Duška Lokina. A taj netko će naći u ravnateljjevoj ladici važne priručnike *Sto mudrih izreka*, *Kako pristupiti ženi u svakoj prilici*, *Kako promijeniti žarulju*. Ovim se prizorima mogu smijati i odrasli i djeca. Ali oni redom govore i o poželjnim odnosima među generacijama, o komercijalizaciji duhovnosti i kulturnih spomenika (pa tako i vjere), o tome da su i spremačica i ravnatelj ljudi s vrlinama i manama. I da nema crnih ili bijelih likova u stvarnome životu.

Riječ je o žanru ilustriranog romana ili odulje priče gdje su ilustracije na svakoj stranici i posve prožete tekstem (i obrnuto), koji je u svjetskoj literaturi za mlade već vrlo prisutan jer potiče čitanje u djece (a i odraslih, da se ne zavaravamo). Ova podvrsta je u nas još u začetku. U njemu se uspješno okušala dosad i Melita Rundek, objavivši dvije knjige o dječaku Mirku koji pripadaju toj podvrsti.

Upoznajemo učenike i nastavnike (vjerojatno većim dijelom) izmaštane Osnovne škole Žige Klepca Rimca, „najvećeg nepoznatog pjesnika“. Neki od slavnihi učenika iz povijesti ove škole su Josip Borovac, izumitelj odijela za šumare, Anđelko Đonović izumitelj prozračnih potplata, Jadranka Jajac izumiteljica francuske salate bez majoneze itd. Učenici koji pohađaju školu jednako su osebjuni kao i oni bivši: Toni Propadalo ima peh da sve čega se prihvati zbog nečega propadne, te je stoga meta vršnjačkoga nasilja ali se sam dosjeti kako će doskočiti zlostavljačima; Mara Kukić i Žana Mravunac natječu se u što neobičnijim kućnim ljubimcima (žoharima, puževima golaćima i sl.), na što se u školi gleda blagonaklono, a u završnom poglavlju škola posvaja životinju iz azila pri čemu se daje jasna poruka da je briga za ljubimce vrlo lijep, human ali i odgovoran posao. Životinje pružaju djeci veselje, osjećaj veće osobne vrijednosti i samopoštovanja, a ponekad i zaštitu. Blaženko Pehar je dječak s vizijama točnih odgovora na testovima iz svih predmeta, što proslavi školu kao mjesto eksperimentalnih pristupa učenju, a Blaženku pomogne da skine sa sebe „etiketu“ učenika koji ne može imati dobru budućnost jer su mu roditelji „prekaljeni kriminalci“ koji povremeno borave u zatvoru. Dječak, zapravo, sa svojim roditeljima ne dijeli kriminalne sklonosti, pa je implicitna poruka da se treba čuvati „etiketiranja“ i predrasuda kad pristupamo djeci. Agata Debata je lik posvećen pametnoj djeci koja uz pomoć danas sveprisutne debate (tradicionalno njegovane u nekim srednjim školama, i natjecateljski organizirane) uspijevaju povesti revolucionarne i pametne promjene u školi, o kojima nastavnički kadar nije niti sanjao. Nota subverzivnosti i poziva na razmišljanje izviruje i iz ove tematike, jer se na kraju sve vraća u prijašnje stanje, a debata kao da je ostala sama sebi svrhom. Dosta realistično, zar ne? U knjizi upoznajemo dalje „povijesnu ličnost“ o kojoj djeca uče - Ljudevita Geja koji je hrvatski frizer, pediker, masažer i reiki-majstor. Uz duhoviti prikaz odrastanja ovoga junaka izmišljene povijesti,

parodiraju se znanja koja učenici moraju usvojiti iz razdoblja Ilirskoga pokreta (njima vrlo daleko i rijetko omiljeno gradivo), što će djeca s veseljem prepoznati već u „frizeološkom“ časopisu Shkaritze Horvatzke, ali i u drugim detaljima. Ovo može uroditi i interesom za uspoređivanje podataka o dvojici Ljudevita, kako bi se čitatelj još bolje zabavio. U školi se potom iznenada, inicijativom ravnatelja, pojavljuje Robot Superučitelj Sokrat 2020. obučen u grčku togu, prvi takav u Europskoj uniji. Jasna je ironija na splet najavljivanih, a nikada kvalitetno provedenih reformi u našoj školi. Superučitelj počinje ludovati, pa školu spašava najgori učenik - koji je po nečemu ipak najbolji - majstor u hakiranju kompjutera. Zagoda i Kukić znaju da kvalitetnog/u učitelja/icu - koji/a je ujedno i čovjek - nitko nikada neće moći zamijeniti. U posljednjem poglavlju najljepša je fleksibilnost ravnatelja koji također pokazuje da je u prvome redu čovjek, i dopušta djeci da zadrže mlade štence koje je okotila njihova školska kujica, pa čak i nekoliko mačaka (u školskome dvorištu).

Već smo naglasili prožetost i isprepletenost teksta i ilustracija, što će potaknuti na čitanje djecu koja imaju različite čitateljske poteškoće. Ohrabrit će ih u godini posvećenoj poticanju čitanja na ovu aktivnost, naročito stripovskom organizacijom crteža, njihovom raznolikom pozicijom u odnosu na tekst, komentarima ilustratora koji su i vizualni i verbalni, raznolikim oblicima crteža, bojama koje imaju zanimljiva značenja u knjizi i koje različito markiraju svako pojedino poglavlje, mnoštvom karikaturalnih likova i pažljivo odabranom „kostimografijom“. Zagoda i Kukić pronalaze načine da kroz iznenađujuću i duhovitu fabulu, ilustriranu s puno detalja i vizualnih dopuna, provuku već navedene afirmativne poruke, dobre ili „zločeste“ misli. Posebno je to važno u vremenu tako malo pozitivnoga u medijima, i u kojem se djeci serviraju vrlo distopijske i obeshrabrujuće poruke. Njihova protuteža ostvarena je u djelu koje govori o izmišljenoj školi, ali nije bijeg od stvarnosti već izrasta iz hrvatske obrazovne „muke“ - učeničke i nastavničke. Knjiga pruža djeci utjehu smijehom i dobrom pričom, skrivenim porukama i malim pošalicama na sadržaje i situacije koji su im sigurno poznati. U svakome slučaju, Zagoda i Kukić nisu podcijenili djecu ovom knjigom, nisu im ponudili samo puku zabavu i šalu, već i poticaj za kritičko razmišljanje i razgovor.

Sastav prosudbenog povjerenstva:

Diana Zalar, sveuč. prof.

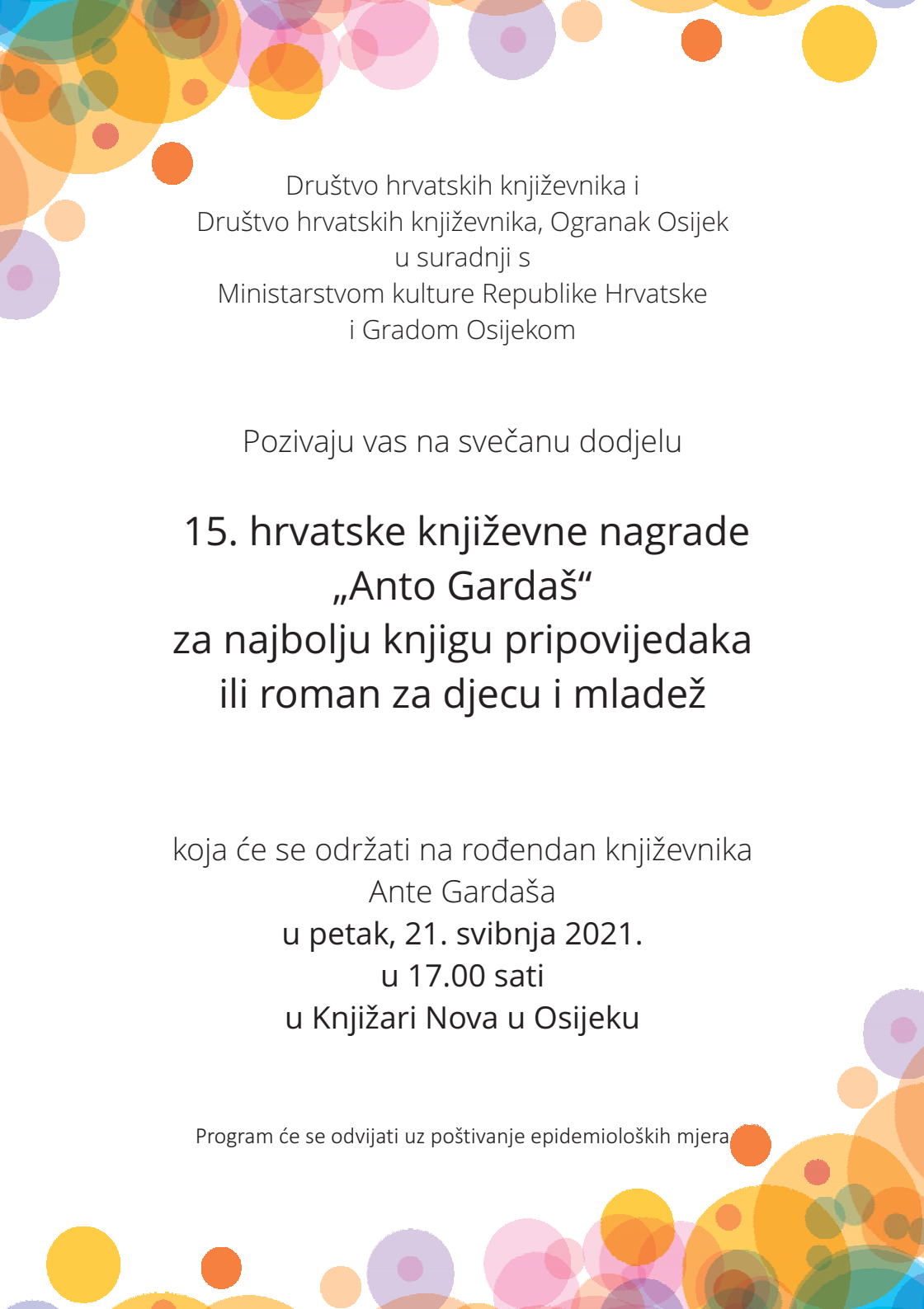
Branka Primorac, spisateljica

Stjepan Tomaš, pisac

Dosadašnji dobitnici:

2007. – za 2006. – Šime Storić: MAČKA SE UVIJEK DOČEKA NA NOGE, Alfa, Zagreb, 2006.
2008. – za 2007. – Zvonko Todorovski: VJETROVI LAMPEDUZE, Naklada Lukom, Zagreb, 2007.
2009. – za 2008. – Nela Sisarić: SVE ZBOG POGLEDA, Naklada Bošković, Split, 2008.
2010. – za 2009. – Nada Mihelčić: ZELENI PAS, Naklada Lukom, Zagreb, 2009.
2011. – za 2010. – Julijana Matanović i Anka Dorić: ONE MISLE DA SMO MALE, Mozaik knjiga, Zagreb, 2010.
2012. – za 2011. – Tihomir Horvat: PUSTOLOVIJE PUHA OCIJA I DJEVOJČICE TONKE, Alfa, Zagreb, 2011.
2013. – za 2012. – Branka Primorac: ZVONKA, ZMAJ I TRI KAVALIRA, Zagreb, Alfa, 2012.
2014. – za 2013. – Vlado Rajić: LJETOVANJE S ČOVJEKOM KOJI NIJE MOJ TATA, Zagreb, Alfa, 2013.
2015. – za 2014. – Ivana Guljašević: NEPRILAGOĐENA, Zagreb, Igubuka, 2014.
2016. – za 2015. – Jasminka Tihi Stepanić: MOJA NEPRIJATELJICA ANA, Zagreb, Školska knjiga, 2015.
2017. – za 2016. – Đurđica Stuhreiter: GAŠPAR I PRIJATELJI, Naklada Bošković, Split 2016.
2018. – za 2017. – Melita Rundek: LETAČI SREBRNIH KRILA, Naklada Semafora, Zagreb, 2017.
2019. – za 2018. – Silvija Šesto: (Z)EZOPOVE BASNE, Naklada Semafora, Zagreb, 2018.
2020. – za 2019. – Vjekoslava Huljić: MOJ TITANIC NE TONE, Naklada Mozaik knjiga, Zagreb, 2019.

Društvo hrvatskih književnika i
Društvo hrvatskih književnika, Ogranak Osijek
u suradnji s
Ministarstvom kulture Republike Hrvatske
i Gradom Osijekom

Pozivaju vas na svečanu dodjelu

**15. hrvatske književne nagrade
„Anto Gardaš“
za najbolju knjigu pripovijedaka
ili roman za djecu i mladež**

koja će se održati na rođendan književnika
Ante Gardaša
u petak, 21. svibnja 2021.
u 17.00 sati
u Knjižari Nova u Osijeku

Program će se odvijati uz poštivanje epidemioloških mjera